

КЪМ ПРОБЛЕМА ЗА *CLASSIS PERINTHIA*

Калин Стоев

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: В историята на римското военноморско дело генезисът и съдбата на Перинтската флота (*classis Perinthia*) все още стои като загадка. Настоящата статия предизвиква и допълва битуващите хипотези за генезиса ѝ, обвързвайки го с тракийската военноадминистративна система на стратегиите.

Ключови думи: римска история, Перинтска флота, стратегии, епиграфика, провинция Тракия.

Въведение

Сред бойните провинциални флоти в Римската империя тази с все още не напълно изяснен генезис и съдба е *classis Perinthia*, или Перинтската флота. Самото ѝ название е странно, ако се приеме, че тя е наследена от римляните „царска“ флота на Тракийското царство [1, 123, бел. 16 и 17; 2, 240]. Авторитетите в областта на римското военноморско дело Ч. Стар, Д. Кийнаст и М. Редестъпват сходно мнение, което следователно можем да приемем за традиционно, и подчертават, че Перинтската флота, като флота на провинция Тракия, е под командването на тракийския прокуратор [3, 127; 4, 109; 5, 498]. От друга страна, издателят на свидетелството за нея – Каня, изглежда, не изключва възможността Перинтската флота да е част от Понтийската, след като споменатият е бил капитан и там [6, 256], а според Д. Садингтън е възможно флотата да е основана по времето на Веспасиан (ок. 70 г.), след турбуленциите на Гражданските войни и други негови реорганизационни мерки в региона [2, 240].

Изводи/Дискусия

При всички положения, Перинтската флота или нейната предшественичка (евентуално преди конституирането на Тракия като провинция) е имала важна роля в логистиката между важните центрове на римска власт в Мала Азия и на Балканите, като последно звено на *Via Egnatia* [7, 350 – 351; 8, 227]. Сведенията от нумизматиката ни дават право да видим в *classis Perinthia* просто *vexillatio* на преторианската флота. При всички случаи, тя е ползвала Перинт за стоянка при императорските пътувания [4, 109, бел. 103].

Единственото свидетелство за Перинтската флота [6, 256] – посветителен паметник за бог Збелсурд и император Домициан,

издигнат от императорския освободенец Тиберий Клавдий Зенас, от елински произход, и децата му, поставя интересни въпроси. Надписът се датира от 88 – 90 г. [3, 127], затова, ако вземем предвид обичайното за епохата време за служба на моряците, можем да определим, че Зенас е постъпил във флотата (вероятно направо като триерарх) по времето на Нерон (62 – 64 г.). Д. Кийнаст определя Зенас като един от последните императорски освободенци, на които е било поверено командването на боен кораб [4, 17 – 18]. Без съмнение, *Σεβαστοῦ ἀπελευθέρου* (= *Augusti libertus*) трябва да се разбира в смисъл на освободенец на император Нерон. Ч. Стар се съмнява, че капитаните във флотата са били само освободенци, ревизирайки мнението на Момзен за изключителното рекрутиране на служещите на флотата, която е била лична собственост на императора, от освободенци [3, 66 и сл.]. Аргументите му се базират преди всичко на рекрути за екипажа. Освободенците обаче са били безспорно използвани най-вече като наварси и тетрарси [9, 62 – 63].

М. Реде [5, 561] правилно отбелязва, че нищо не гарантира, че поветителят Тиберий Клавдий Зенас е бил активен капитан на кораб по времето на поставянето на надписа – още повече че той прави посвещението и от името на децата си, представени с пълна гражданска номенклатура (а не е сигурно, че по това време триерарсите са били изравнени с центурионите по отношение на гражданските си привилегии, както е било след времето на Пий [4, 20; 10, 105]. Доколкото няма никакви сведения за флотата през II век, М. Реде се изказва в полза на предположението на Ч. Стар за ликвидирането ѝ през II век (вероятно след Траян) [5, 561]. Но дава ли ни всичко това право да определим Перинтската флота като римска „ситуационна“ флота, създадена по времето на Клавдий, която губи значението си и изчезва от изворите? Логичната отправна точка е създаването на прокураторската област Тракия през 46 г., както вече посочихме.

Горните предположения изискват допълнителен коментар и корекция. Тиберий Клавдий Зенас е бил освободенец на Клавдий или Нерон, комуто е бил поверен боен кораб от флотата. Практиката е в паралел не само с назначаването на освободенци от Клавдий като капитани [4, 18], но може да бъде свързана и с първоначалното използване на новороманизираните Клавдии като стратегии в Тракия. Нямаме основание да сме сигурни, че сред стратегите от надписите от Парадейсос (Топир) и с. Свърлиг е имало единствено свободни романизираните граждани. Сред тях е можело да има и освободенци, ако се съди по имената им (11, 35). Разбира се, очаквано е техният статус да е означен, което е пречка за създаването на директна

аналогия, въпреки че е възможно освободенската стигма да е била неуместна за означаване в контекста на официалния надпис, описващ ги като представители на все още съществуващата администрация на Тракия. Трябва да кажем, че наличието на трибата Квирина в надписа за Тиберий Клавдий Теопомп от с. Свърлиг не е гаранция за даване на гражданско право от страна на Флавиите: трибата Квирина се среща и в надписи на освободенци на Нерон: *Ti. Claudius Aug. L. Quir. Alcibiades* [12, 21, бел. 27].

В случая е напълно сигурно, че Тиберий Клавдий Зенас не е бил освободенец на Домициан – това влиза в пряко противоречие с номена и преномена му. Споменатият вече е бил вече освободен по времето на последния Флавиев император.

Заслужава внимание фактът, че според свидетелството, за капитани на тази флота са били привлечени освободенци на Клавдий и Нерон. Това навежда на определени идеи за създаването ѝ. Не е ли възможно и ръководният персонал от Перинтската флота да е бил назначаван на базата на факта, че тя е основана на предприемско административно звено? Нямаме причина да не предполагаме някакъв континуитет при съседната на Тракия Мизийска флота, възползваща се от стари одриски речни бази [13, 89]. Но в случая с Перинтската флота е възможно тя да е създадена не вследствие на ликвидиране на Тракийската държава, а като бойна флота на стратегията Перинтска Астике (*Ἀστική πρὸ Πέρινθον*, букв. „Астике до Перинт“), която е известна от надпис от с. Свърлиг, описващ правомощията на Тиберий Клавдий Теопомп [6, 229].

За тази енигматична тракийска стратегия, както и за стратегийната организация в Тракия не се знае много [14, 290 с лит.]. Стратегията е известна по два надписа – от с. Свърлиг и Чорлу [15, 33], и е възможно да е основана след субдивизия на една голяма стратегия – Астике, другата част от която е била с център Аполония [16, 331; 8, 412], Деултум или друг значителен център. Но след основаването на колонията Деултум най-вероятно е останала само една Астике [15, 33], което значи, че Перинт е станал „столица“ на цялата Астике. Самият факт за съществуването на няколко Астике показва, че стратегията е била значителна, във военно отношение и като територия. Доколкото тя се е простирила от Пропонтида до дн. Бургаски залив [17, 124], е нямало как ангажираните в нейната охрана да не са имали и задължения, свързани с охраната на морската граница на Тракия, което би обяснило и наличието на някаква флота, чието командване се е намирало в правомощията на стратега.

Това е и възможното обяснение за факта, че *classis Perinthia* е сред малкото провинциални флоти, която аномално не е кръстена на

държавата или племето – предшественик на римската провинция, в която се е намирала (като например *classis Germanica*, *classis Syriaca*, *classis Pontica* и др.) [1, бел. 16], с други думи, е била една не просто тракийска флота, а флота на тракийската стратегия с център Перинт.

Не може да се изкаже сигурно обосновано предположение дали наистина основаването ѝ става с анексията на Тракия, или може би по-скоро с евентуални реорганизации в началото на управлението на Веспасиан за по-голяма стабилност в земите и моретата около Черноморския регион [2, 240]. Предполагано е, че Веспасиан окончателно умиротворява провинция Тракия и стабилизира провинциалната власт в нея [18, 165], което може добре да отговаря на създаването на стратегически флот по морската ѝ граница. При този император, както видяхме, вероятно започва да намалява територията на стратегията, може би са „реосновани“ другите две близки флоти – Понтийската и Мизийската [2]. В този контекст „заподозрян“ може да е и император Нерон, с чиято анексия на царство Понт се поставя началото на *classis Pontica* и в чието време е налична засилена римска военно-политическа активност в Черноморския басейн [1, 124; 19, 119]. И ако действително *classis Perinthia* е стратегическа флота, създадена или наследена от римляните, то е логично тя да изчезне от изворите след края на I век, към времето на Хадриан. Свидетелствата за съществуване на флотата през II век са косвени и умозрителни [1, 123, бел. 18]. В същото време виждаме, че за военнологистичните си мероприятия в Пропонтида римските императори използват преториански флоти [4, 109, бел. 103]. Въпреки че резидира в Перинт по време на войната срещу Песцений Нигер, Септимий Север използва по всяка вероятност и италиански или панонски флоти и екипажи [20, 2. 14, 7 и 3.1, 1].

Дали римската власт е създавала флота за стратегията, или *classis Perinthia* е създадена на базата на стара стратегическа флота, вече във властта на прокуратора, също засега остава неизвестно. Видно е, че в надписа се споменава единствено тракийският прокуратор Квинт Вентидий Бас, но ако Тиберий Клавдий Зенас не е бил вече активен триерарх, то такова означаване, без евентуален стратег, би било нормално и с оглед на датирането на надписа наличието на прокураторското име би било очаквано.

Дали наличието на силната стратегия Астике с нейна флота повлиява на факта, че Перинт по-късно става столица на провинция Тракия [8, 74; 21, 23; 22, 65], засега също не подлежи на задоволително изясняване. Можем да споменем също така, че изглежда, тази стара елинска апойкия е дала на римската власт немалко лица, които са заемали важни постове в управлението и администрацията – ако

съдим по споменатия по-горе стратег Тиберий Клавдий Теопомп, който е родом от този град [16, 331], негов „колега“ – стратег на Перинтска Астике на име Тиберий Юлий Тул [8, 412], и един Тит Флавий Микал (*T. Flavius Miccalus*), известен от гръцки надпис [23, 253], който е бил коннически офицер и агонотет на града. Трябва да споменем и един *Larcus Asiaticus*, за когото е предположено, че е имал близки отношения с император Хадриан [22, 65].

Заклучение

Направените наблюдения повдигат интересни и все още неизяснени въпроси за характера на *classis Perinthia*, но и за стратегийната организация в Древна Тракия изобщо. Тези въпроси биха разкрили някаква конвергенция на административните практики между тракийската и римската власт в тракийските земи, което може да открие нови изследователски перспективи в по-широкия контекст на романизацията.

References/Литература

1. **Wheeler**, E. L. Roman Fleets in the Black Sea: mysteries of *Classis Pontica*. – In: *Acta Classica*, 55, 2011, pp. 119 – 154.
2. **Saddington**, D. A possible context for the definitive establishment of the classes *Perinthia et Pontica*. – In: *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, Bd. 175, 2010, pp. 239 – 240.
3. **Starr**, C. *The Roman Imperial Navy 31 B.C. – A.D. 324*. Third Edition. Chicago, 1993.
4. **Kienast**, D. *Untersuchungen zu den Kriegesflotten der römischen Kaiserzeit*. Bonn, 1966.
5. **Reddé**, M. *Mare Nostrum. Les infrastructures, le dispositif et l’histoire de la marine militaire sous l’empire romain*. Roma, 1986.
6. **Cagnat**, R. (ed.). *Inscriptiones Graecae ad res Romanas pertinentes*. Vol. 1, Paris, 1911.
7. **Rubel**, Al. Die ökonomische und politische Bedeutung von Bosphorus und Hellespont in der Antike. – In: *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, 58, H. 3., 2009, pp. 336 – 355.
8. **Sayar**, M. *Perinthos-Heraclea (Marmara Ereğlisi) und Umgebung. Geschichte, Testimonien, griechische und lateinische Inschriften*. Wien, 1998.
9. **Boulvert**, G. *Les esclaves et les affranchise impériaux sous le Haut-Empire romaine*. T. 1. Thèse pour le doctorat de droit. Aix-Marseille, 1964.
10. **Domaszewski**, A. v. *Die Rangordnung des römischen Heeres*. 2. durchgesehene Auflage. Einführung, Berechtigungen und Nachträge von Brian Dobson. Köln – Graz, 1967.
11. **Tatscheva**, M. Der thrakische Adel und die Verwaltung. – In: *Thracia*, 17, pp. 33 – 49.

12. **Chantraine**, H. Freigelassene und Sklaven im Dienst der römischen Kaiser. Studien zu ihrer Nomenklatur. Wiesbaden, 1967.
13. **Sarnowski**, T. Ti. Plautius Silvanus, Chersonesus Taurica and classis Moesica. – In: *Dacia*, 50, 2006, pp. 85 – 92.
14. **Lozanov**, I. Филипопол и стратегиите в римска Тракия. – В: **Slokoska**, L., R. **Ivanov**, V. **Dinchev** (eds.). The Roman and Late Roman City. The International Conference (Veliko Turnovo 26 – 30 July). Sofia, 2002, pp. 290 – 292.
[**Лозанов**, Ив. Филипопол и стратегиите в римска Тракия. – В: **Slokoska**, L., R. **Ivanov**, V. **Dinchev** (eds.). The Roman and Late Roman City. The International Conference (Veliko Turnovo 26 – 30 July). Sofia, 2002, pp. 290 – 292.]
15. **Gerov**, B. Земевладението в римска Тракия и Мизия (I – III в.). – В: *Godishnik na Sofiyskia universitet, Fakultet po klasicheski i novi filologii*, 72, 2, 1977 (1980), s. 7 – 143.
[**Геров**, Б. Земевладението в римска Тракия и Мизия (I – III в.). – В: *Годишник на Софийския университет, Факултет по класически и нови филологии*, 72, 2, 1977 (1980), с. 7 – 143.]
16. **Parissaki**, M.-G. G. Étude sur l'organisation administrative de la Thrace à l'époque romaine. L'histoire des strategies. – In: *Revue des Études Grecques*, 122, 2, 2009, pp. 319 – 357.
17. **Gerov**, B. Zum Problem der Strategien im römischen Thrakien. – In: *Klio*, 52, 1972, pp. 123 – 132.
18. **Ботева**, Д. Създаването на провинция Тракия. – В: **Попов**, Хр., Ю. **Цветкова** (съст.). КРАΤΙΣΤΟΣ. Сборник в чест на проф. Петър Делев. София, 2017, с. 157 – 168.
19. **Conole**, P., R. D. **Milns**. Neronian Frontier Policy in the Balkans: The Career of Ti. Plautius Silvanus. – In: *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, 32, 2, pp. 183 – 200.
20. **Echols**, E. C. Herodian of Antioch's History of the Roman Empire. Berkeley and Los Angeles, 1961.
21. **Raycheva**, M. On the imperial Cult in Perinthos. – In: *Archaeologia Bulgarica*, 19, 2, 2015, pp. 23 – 34.
22. **Topalilov**, Iv. On the Perinthos-Heraclea 37. – In: *Studia Antiqua et Archaeologica*, 26, 1, pp. 59 – 68.
23. **Devijer**, H. T. Flavius Miccalus, Ritterofizzier aus Perinthos. – In: *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 64, 1986, pp. 253 – 256.

За автора

Калин Стоев е преподавател в Университета по библиотекознание и информационни технологии, с основни научни интереси в областта на римската история, тракийските провинции на Римската империя, класическата епиграфика, антропонимия и просопография.

За контакт с автора: k.stoev@unibit.bg

ON THE PROBLEM OF THE *CLASSIS PERINTHIA*

Kalin Stoev

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: In the history of Roman military navy, the genesis and fate of the Perinthian fleet (*classis Perinthia*) still remains a mystery. This article challenges and complements the existing hypotheses about the genesis of the fleet, linking it with the Thracian military-administrative system of strategies.

Keywords: Roman history, Perinthian fleet, strategies, epigraphy, Thracia province.

About the author

Kalin Stoev, Assoc. Prof. PhD, teaches at the University of Library Studies and Information Technologies, with main scientific interests in the field of Roman history, the Thracian provinces of the Roman Empire, classical Epigraphy, anthroponomy and prosopography.

To contact the author: k.stoev@unibit.bg